

ktero povedati, da bi jo porabil za svoje korespondencije, ako bi mu ne bila sedaj — neoportun. — Ravno ta dopisnik ali njegov alter ego je v „Triesterco“ tudi pisal te dni, da v tistem zahvalnem pismu, ki ga je g. dr. Tomanu poslala gorenska stran in kterege so omenile „Novice“, je med 953 podpisi 600 „šolskih fantov“ podpisanih. „Wir fügen aus guter Quell erläuternd hinzu, dass 600 Schulknaben die Adresse unterschrieben haben“ — pravi dopisnik „Triesterčni“. Mi pa, ki smo vidili to adresno s podpisi iz Stare fare v Bohinji, fare Gorjanske, Železnikov, mesta Loškega, srenje Staro-loške, Dorfarjev, Stražišča, Tenetiš, srenje Predoljške, Terstenika, Predvorske fare, Št. Jurske fare, Moravske fare, Krašnje, Št. Gotharda itd. in smo med temi 953 podpisniki našli nekoliko bogoslovcov, pravo- in zdraviloslovcov in gimnazijstov, v vsem skupaj le kakih 39, večidel gosp. učencov (pa ne „Schulknaben“) pravimo, da je to gerda laž, in če je dopisnik pošten človek in je res prepričan „aus guter Quelle“, da je resnico govoril, pričakujemo, da nas bo, po tej naši izreki v pošteni očitno razžaljen, tožil. Ako nas ne toži in požre to osramotenje, nam je to nova priča, kakošnega nesramnega dopisnika ima „Triesterca“!

— Med mnogimi razpravami poslednje seje deželnega odbora, ki jih bo obširniši oznanil prihodnji „Oglasnik“, je bilo tudi sklenjeno, se pritožiti pri c. k. deželni finančni direkciji v Gradcu, da se cestnina na šrangih pri sv. Petru in v Kravji dolini še zmiraj pobira, čeravno je c. k. ministerstvo že 4. junija ukazalo, naj se ta reč berž v obravnavo vzame in „brez pomude“ dožene. Pretekli so že dobri 3 meseci in še morajo ljudje zmiraj cestnino odrajtovati. To se ne pravi „brez pomude“ dognati stvar, ki jo pravica že davnej terjaja, ampak po polževo delati. Ali je tega obotavljanja svojemu gospodu štantniku prezvesti služabnik kriv ali še kdo drug, tega nam ne gré tukaj razsojevati, to pa moramo reči, da z „licencijami“, kakoršnih ni nikjer na celem svetu, ne bote prave zadéli. Čuvajev, čuvajev si postavite berž, kolikor jih je treba, ne pa nadležnih posov ali licenc.

— Gospod Anton grof Auersperg, unidan zavolj mnogih zaslug za mesto naše, izvoljen za častnega mestjana ljubljanskega, se je te dni v prijaznem pismu zahvalil za čast, ki mu jo je naklonila Ljubljana — rojstni njegov kraj.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. (Iz državnega zbora). Pretekli teden ste bile po rodoljubnih naših poslancih gospodu Černe-tu in gosp. dr. Toman-u dve poprašbi c. k. ministerstvu zastavljene, ki ste za naš slovenski narod sila važne: ena se poteguje za obveljavo našega jezika v sodnijah, druga v gimnazijah in realkah.

Poprašba na c. k. ministerstvo pravosodja

v 51. seji zbora državnega od gospoda Černeta zastavljena in zraven 15 čehoslovanskih in dalmatinskih, tudi od 7 poslancov iz slovenskih dežel podpisana interpelacija (poprašba) na ministerstvo pravosodja se je glasila toko-le:

„Ker se to, kar enakopravnost narodov velewa gledé na rabo deželnega jezika pri sodnijskem zapisovanju in obravnavanju, še vedno do dobrega v nemar pušča po tistih krajih okolišča teržaške in graške više deželne sodnije, po katerih prebivajo Slovenci;

ker bi se že po §. 165 občnega sodnega reda od leta 1781 in po različnih besedah §§. 123 in 184 reda kazenske pravde od leta 1853, kakor v civilnih, tako tudi v zakenskih rečéh, bili imeli zapisniki (protokoli) brez izjemka narejati v tistem jeziku, ki ga priča, oziroma udeleženeec ali obdolženeec govori;

ker gré misliti, da so nasprotne naročila, sodnijam na

škodo pravičnega pravosodja in ravno omenjenim postavam vkljub dane, — po katerih so se namreč vsi zapisniki v imenovanih deželah morali spisovati ne v jeziku izpraševanega ali zapriseganega človeka, temuč samo in edino v laškem, ali nemškem, izpraševancu nerazumljivem jeziku, — sedaj po najvišem diplomu od mesca oktobra in po ustavi od mesca februarja svojo moč izgubile, kakor je tudi visoko c. k. ministerstvo pravosodja enakopravnost deželnih jezikov pri sodnijah na Moravskem izrekoma zaukazalo z razpisom od 22. julija t. l. št. 6099;

ker na eni strani, če sodniki v okoliših gori omenjenih viših deželnih sodnij služeci res znajo jezik ondašnjega ljudstva, tudi ne more biti nikakoršna težava, ondod zapisnike v deželnem jeziku narejati, na drugi strani pa vladarstvo ima pravico in dolžnost, od uradnikov terjati, da znajo jezik tiste dežele, v kateri bi radi služili, posebno gledé na to, da so občni državljanski zakonik, kazenska postava in red kazenske pravde že nekaj let sém in ravno tako vse druge od leta 1849 izdane postave v ondašnji deželni jezik prestavljene in v njem razglašene;

ker zapisniki, narejeni v jeziku, ki ga priča ali udeleženi ne zná, niso le nepostavni, temuč tudi, zlasti kdor samo zapisovavec jezik izpraševancov razume, še celó po postavah, ki so veljale pred cesarskim diplomom od mesca oktobra, ne morejo dati gotove podlage za pravično razsodbo, toliko manj pa še za odgovornost izpraševanega pred kazensko sodnijo, — kar so gori povedane postavne odločbe v civilnih in kazenskih rečéh očitno odverniti hotle;

ker se, če bi kje kak posamen uradnik res še toliko ne umel deželnega jezika, da bi mu mogoče bilo, povedbe izpraševanih prič ali obdolžencov na zapisnik staviti ali tudi samo razumeti, neprilika taka dá lahko odpraviti s primernim podeljevanjem službenih mest;

ker dalje, ako bi se zavolj sedanjih okoliščin tudi ne dala pri ti priči enakopravnost jezikov popolnoma izpeljati pri sodnem ravnanju v pravnih, ne sme se vendar za to že sedaj lahko mogoča spolnitev gori omenjenih postav pri sodnem izpraševanju prič in družih ljudi, pri kazenskih obravnavah in pri razpravljanju in rešenju slovensko pisanih vlog v rečéh zunaj pravnih, z ozirom na najviši diplom od mesca oktobra in na ustavo od mesca februarja, — če se ne bi hotla obema veljavnost v omenjenih okoliščinah naravnost tajiti, — in z ozirom na različne besede že popred danih cesarskih postav odlagati do tistega še nikomur znane prihodnjega časa, ko se imajo sodnije preurediti;

ker je zadnjič dolžnost visocega ministerstva, poganjati se za to, da bodo pred vsemi drugimi uradniki njemu podložni postave spolnovali, in pa službe tako podeljevati, da bo to spolnovanje uradnikom tudi mogoče; toraj vprašajo podpisani:

1. Ali misli visoko ministerstvo pravosodja, z namenom, da bi se vodila enakopravnosti narodov, izrečene od Njegovega Veličanstva Cesarja, izpeljale in da bi se pravično pravosodje enkrat ustanovilo, tudi teržaški in graški viši deželni sodniji, ozirno ondašnjima državnima nadpravdnijama izdati enakošen ukaz, kakor je ukaz od 22. julija t. l. št. 6099, dan za Moravo, in zlasti tudi zastran okoliš teržaške in graške više deželne sodnije pri ti priči in resno potegniti se za to, da se po obstoječih postavah in po vodilih enakopravnosti zapovedane tolikokrat od Njegovega Veličanstva Cesarja pod izrečeno odgovornostjo dotičnih uradnikov bodo od zdaj naprej vsaj sodnijski zapisniki v jeziku prič ali udeleženi narejali, da se bo ravno tako končno obravnavanje v zatožencovem jeziku opravljalo, in da se bodo vloge v slovenskem jeziku podajane tudi s slovenskim odpisom reševale?

2. ali misli visoko ministerstvo pravosodja ondi, kjer bi ta ali uni uradnik deželnega jezika ne umel, na te službene mesta bolj primerno postaviti take, ki rečeni jezik

znajo in katerim bo mogoče, večkrat omenjene postave spolnovati.“

Na Dunaji 5. dne septembra 1861.

Černe, dr. Wurzbach, dr. Porenta, dr. Waser, Girardelli, dr. Fleckh, dr. Lovro Toman, baron Petrinó, dr. Klaudi, Zeleny, dr. Bily, dr. Grünwald, Dvořak, Tomek, dr. Rieger, Ljubiša, dr. Pražak, Zikmund, Zátka, Macháček, dr. Milner, dr. Prachensky, Gorjup.

Druga po gospod dr. Toman-u in še 34 družih slovanskih poslancov podpisana

poprašba na c. k. državno ministerstvo

zastavljena poprašba se je pa glasila tako-le:

„Znano je, da še nimamo postave, ki bi ukazala, naj se v oktoberskem diplomu slovesno izrečena ravnopravnost v šolah in zlasti v gimnazijah uresniči. Po tem takem sta za nemške jezike v gimnazijah cesarska ukaza od 9. dec. 1854 in 20. julija 1859 še zmiraj veljavna. Nobeden teh dveh ukazov pa se dosihmal ni še izpolnil. Ne ene slovanske gimnazije ni, kjer bi bil slovanski jezik pravico zadobil kakor jo cesarski ukaz od 20. julija 1859 odločuje. Tudi na Českem, Marskem, Šlezkem in na Slovenskem ni ne ene gimnazije, kjer bi cesarski ukaz od 9. decembra 1854 zastran prevagojoče rabe slovanskega maternega jezika veljal.

In vendar je vsakemu, kdor slovanske jezike pozna, dobro znano, da so slovanski jeziki dosegli tako stopnjo omike in olike, da so v srednjih šolah popolnoma pripravi za učni jezik, in da je dovolj za tak nauk popolnoma sposobnih učiteljev. Le to je napaka, da taki učitelji, ki bi bili doma za izpeljavo tega ukaza verlo pripravi, služijo drugod za učitelje, v slovanskih deželah pa so nasproti taki možje postavljeni za učnike, ki ne znajo domačega jezika in ne poznajo narodne omike. Taka je posebno v slovenskih deželah. Al tej napaki se lahko kmali v okom pride, ako se prestavijo učitelji, vsak na pravo mesto.

Gledé na vse te okoljščine smo mi podpisani že 8. junija poprašali sl. državno ministerstvo: kako in kaj? in 19. junija smo na to vprašanje odgovor dobili.

V tem odgovoru je rekel gosp. državni minister, da oni ces. ukaz od 20. julija 1859 ne velja za take šole, ktere plačuje državna kasa, in sicer za to ne, ker na koncu omenjenega ces. ukaza stoji opazka, da razsodba tega, kaj naj se stori, da učenci po dokončani gimnazii nemški jezik v besedi in pismo popolnoma znajo, gré tistim, kterim ste skerb za dotično gimnazijo in plača učiteljev izročenc. Podpisanim se zdí, da je to skozi in skozi napáčno razlaganje cesarskega ukaza; zakaj kakor gré na privatnih gimnazijah skerb za šolstvo in plača učiteljev privatnim lastnikom gimnazije, tako gré to oboje na državnih gimnazijah ces. vladi, tedaj se je povsod enako ravnati in ne iz besed in ne iz smisla ces. ukaza se ne more razloček zastran učnega jezika med državnimi in privatnimi gimnazijami posneti.

Nasproti pa se gosp. državni minister ni protivil zoper veljavo ces. pisma od 9. dec. 1854.

Ker so tedaj po naši prvi poprašbi že pretekli 3 mesci, in ker se bo kmali začelo novo šolsko leto, vprašamo tedaj podpisani c. k. državno ministerstvo:

Kaj je storilo, da zastran enakopravnosti narodnih jezikov na gimnazijah slovanskih dežel vendar enkrat pravica obvelja, in da posebno saj za zdaj, ko je novo šolsko leto že pred durmi, se vpeljejo odločbe cesarskega ukaza od 9. decembra 1854? —

— Zbornica poslancov sedaj že več dni pretresa novo občinsko ali srenjsko postavo. Pravde to pot ni bilo: ali ima ožji državni zbor ali imajo le deželni zbori oblast, to postavo odločiti; zakaj odbor, ki je po ministerstvu zboru predloženi načert zlo prenaradil in županije popolnoma iz

gospodarstva uradnij rešiti si prizadjal, je sam čutil potrebo, da ne vzame nič takega v svojo osnovo, kar bi omejilo oblast deželnih zborov, ki najbolje vejo, kaj je za vsako deželo najbolj prav. S prideržkom, da se deželnim zborom ohrani njih oblast, so govorili za to osnovo tudi nekteri taki poslanci, ki mislijo, da po ustavnih postavah spada občinska postava v opravilstvo deželnih zborov, vendar pa, so rekli, nočejo zderžavati toliko potrebne reči. Večina poslancov bo, kakor se kaže, glasovala z nekterimi premembami za to, kar je odbor osnoval; vsi govorniki pa so govorili za samostojno gibanje županij; rekli so, da je ljudstvo že sito teh dobrot, da bi povsod le cesarska gosposka za-nj skerbela, da je še čas, da neha tisti stan, ko so uradnije v najmanjše soseskine stvarce se vtikale; če ne opravlja županija samostojno svojih reči, tudi cela dežela ni samostojna; centralizacija in birokracija sta dvojčka itd. Čuli so se med govorniki tudi nekteri glasi, ki zahtevajo, naj se grajšine ločijo iz srenjske zveze in bojo same za-se; al osnova odborova je že za to skerbela, da bo ta odločba prepuščena deželnim zborom vsake dežele. — Izdelovanje te postave bo še nekoliko dni terpelo. V seji 11. t. m. je dalmatinski poslanec Ljubiša govoril srbski; to so bili prvi slovanski glasi, ki so se čuli v dunajskem državnem zboru.

Česko. Iz Prage 14. sept. Mestna županija je po predlogu c. k. šolskega svetovavca Wencig-a z 33 glasovi zoper 24 odločila, da mestne učilnice morajo biti česke; predlog, da na vsaki strani mesta naj bode po ena nemška šola, ni bil poterjen. Nemški odborniki zapustili so protestirajoči zbornico. Silen hrup je zatega voljo pri Nemcih po mestu, čeravno imajo že 7 nemških glavnih šol. 16. dan t. m. ima še ena seja o šolskih zadevah biti. Pričakovati je, da se bo razpor potolažil. „Narod. Listy“ zagovarjajo sklep mestnega odbora tako-le: „Na praških začetnih šolah je po uredskem številjenji med 100 učenci 95 do 97 otrok českega rodú; berž ko se bo dostojno število nemških otrok zbralo, se bo na pripravnem mestu napravila nemška šola z enakimi pravicami in enako uredbo.“

Iz Istre. Volitve poslancov za novi deželni zbor isterski so končane. Pričakovaje, da nam bo kateri naših častitih dopisnikov iz Istre popisal karakterisko izvoljenih, se že zdaj iz serca radujemo, da je sopet izvoljen rodoljubni gosp. Jože Samsa, kterege volitve sedaj ne bojo mogli več podreti, ker ga je dolinska županija za svojega častnega srenjčana izvolila.

Horvaško 11. sept. Deželnemu zboru je došel danes kraljev odpis od 4. t. m., v kterem se mu razodeva, da sedaj ni treba, da se zastopniki graničarji pokličejo sopet v deželni zbor, pa se bojo, kadar bo sopet treba; sicer pa naj se zbor podviza, da predloži v kraljevo poterjenje svoje sklepe od besede do besede v adresi po starodavni saborski navadi.

Ogersko. Veliko se je te dni govorilo, da so se reči na Ogerskem na bolje obrnile in da je kardinalu in prvemu škofu ogerskemu obveljalo, posredniku biti med vlado in Ogri. Vladni časnik „Donauzeit.“ pa pravi, da vse to ni res.

Černogora. Iz Kotora se od 7. t. m. piše, da se je vojska med Turki in Černogorci začela; turški vojskovodja Omer-paša stoji s svojo armado pol ure od meje černogorske. V Černi gori je vse na nogah; mladenči in starci od 15 do 60 let so se podali v boj, kterege bo vodil Mirko. Na palači knezovi vihra bojna zastava: beli križ na rudečem polji; knez Nikola I. sam se je podal danes v taborišče v Grahovo. Angleška vlada se, kakor na Laškem, noče vtikati v pravdo; francoska, ruska in pruska pa podpirajo Černogorce na diplomatični poti; zato se misli, da se bode stvar kristijanov hercegovinskih srečno rešila.